

Arhitektura dvorca Batthyany u Ludbregu

Iako je dvorac u Ludbregu vjerojatno postojao već u drugoj polovici 13. st. u vlasništvu Petra Ludbreškog, sam dvorac se po prvi puta spominje 1320. u ispravi priora Filipa de Granana. U tom dokumentu se on naziva "castrum de Ludbreg" u posjedu Nikole Ludbreškog. Od tada pa do danas na njemu je izvršeno niz intervencija, dogradnji i pregradnji o kojima svjedoče mnogi pisani dokumenti, a i sam kompleks. Svaka od intervencija prilagođavala je zgradu dvorca duhu vremena i potrebama vlasnika, pa tako ga na raznim mjestima u historijskim dokumentima¹ nalazimo pod nazivima kao što su *fortalitium*, *castellum*, *Schloss*, *burg* ili *dvorac*, koji ocrtavaju njegov osnovni izgled i namjenu.

U periodu od 14. st. do 17. st. koje pripada prvom graditeljskom razdoblju, dvorac je poprimio oblik utvrđenog grada klasične tlocrtne koncepcije.² U prvobitnom castrumu, kasnije fortalitiumu te kaštelu poštivana je četvrtasta osnova s četiri krila i unutarnjim dvorištem. Ovom osnovnom obliku su s vremenom na vrijeme pridodavani pojedini dijelovi obrambene arhitekture kao što su kule i bedemi te opkopi. Na taj način je njegov oblik bio usavršavan i prilagođavan povijesnim okolnostima.

Intervencije na dvorcu izvršene od početka 18. st. do druge polovice 19. st. mogu se pripisati drugoj fazi oblikovanja ludbreškog zdanja, čija je osnovna karakteristika da dvorac prelazi iz oblika utvrđenog grada s obrambenom namjenom, u reprezentativni objekt namijenjen povremenom ili stalnom boravku vlastele. Nakon intervencija u 18. st. glavna zgrada zadržava osnovnu tlocrtnu koncepciju renesansnog kaštela iz prve faze. No, budući da novi vlasnici ne vide u njemu objekt samo za smještaj vojske i sklanjanje ugroženog stanovništva trgovišta Ludbreg, već kao mjesto prikladno njihovom stalnom ili privremenom boravku, oni u bitnom mijenjaju njegovu koncepciju. Potrebama njihovog raskošnog života prostori mijenjaju namjenu, javlja se potreba za proširenjem stambenog i spremnišnog prostora pa se nadograđuje treći kat i podižu dvije nove stambeno-gospodarske zgrade u neposrednoj blizini. Prostori se oplemenjuju raskošnijom dekoracijom (zidnim slikama, štukaturama, namještajem i ostalom opremom) u skladu s društveno-ekonomskim položajem vlasnika. Hodnici dobivaju nove svodove, a gradi se i novo stubište.

Dvorac je zračio novim duhom koji se osjećao i izvana. Dužna pažnja posvećena je i novom fasadnom plaštu glavne zgrade. Nešto suzdržanije, ali u skladu, obrađene su i fasade dviju bočnih zgrada. Glavna zgrada dvorca više nema gole i neugledne zidove, kojima je zadatak tek da brane i čuvaju od nule neprijatelja i njegovog ubojitog oružja, već da i sami doprinesu raskošnom izgledu cijelog kompleksa. Reprezentativnost nije zračila samo iz objekata koji su pružali svu potrebnu udobnost stanovanja. Općem dojmu pridonosio je i smišljeno uređen okoliš dvorca. Nakon što je prošla potreba za obranom, bedemi gube svoj prvobitni značaj, dok konačno ne

Posljednji od vlasnika, Ladislav Batthyany

bivaju uklonjeni, a jarak oko dvorca zatrpan i izravan. Oko zgrada se postepeno formira prostor parka, tako da dvorac više nije djelovao kao usamljeno stršće zdanje na blagoj uzvisini, već je s bočnim zgradama i parkom, koji ih je okruživao, činio skladnu i zaokruženu cjelinu kao sintezu starog i novog.

Arhitektonska analiza dvorca Batthyany u Ludbregu³

Kompleks dvorca Batthyany smjestio se na blagoj uzvisini unutar naselja okružen parkom, u neposrednoj blizini rijeke Bednje. Kompleks se sastoji od tri objekta. Glavna zgrada dvorca je u pozadini, dok su dvije bočne zgrade smještene u prostoru ispred nje tako da s glavnom zgradom omeđuju prostranu četvrtastu ledinu.

Glavna zgrada, koja dominira svojim dimenzijama i istaknutim položajem, bila je namijenjena za stanovanje vlastele. U njoj je bio smješten stan računovođe i kućepazitalja (trabanta), zatvorske ćelije, dvorska kapelica, pomoćne prostorije (kuhinje, spremišta), prostorije rezidencijalnog tipa i gostinjske sobe.

Zgrada ima kvadratičan tlocrt a četiri krila koja zatvaraju pravokutno unutarnje dvorište. Pojedina krila nisu jednake dužine što ovaj objekt čini blago nepravilnim u tlocrtu.⁴ Ni širina krila nije jednaka pa je tako pročelno krilo nešto uže od ostala tri krila.

U visinu se proteže kroz četiri etaže (prizemna i tri kata), a ispod se nalaze podrumske prostorije. I pojedine etaže se razlikuju po svojoj visini. Najviša je najdonja, a najniža četvrta etaža.⁵

Krila su pokrivena krovnim plohamama na dvije vode, a linija njihova sljemena je ujednačena.

Dvije bočne zgrade imaju tlocrt u obliku izduženog pravokutnika. Svaka ima tri etaže (prizemnu i dva kata) te podrumske prostorije. Natkrivene su krovnim plohamama na četiri vode.

U lijevom bočnom objektu nalazile su se stambene i gospodarske prostorije te prostorije posebne namjene.⁶

Desni bočni objekt je bio isključivo gospodarske namjene.

A. Prostorna organizacija glavne zgrade dvorca

U prostornoj organizaciji zgrade dvorca primjenjivan je jedan princip. Kako možemo uočiti na tlocrtima, u svim etažama se prostorije nižu duž vanjskih fasada, a duž dvorišnih fasada teče hodnik. Ovaj princip nije dosljedno provođen u svim krilima zgrade dvorca. Pročelno krilo je nešto uže od ostalih, rezultat toga je da u njemu nema hodnika (izuzev u drugoj etaži). Hodnik se kontinuirano proteže

duž ostala tri krila zgrade (začelnog, te lijevog i desnog bočnog krila).

1. Prizemna etaža (T-2)

Prizemlje pročelnog krila rasparčano je na niz manjih prostorija, uglavnom prolaznih, koje služe da povežu ulaznu vežu s ostalim dijelovima dvorca. U lijevom (JZ) kutu krila smješteno je i glavno trokrako stepenište koje predstavlja jedinu vertikalnu komunikaciju koja povezuje sve četiri etaže dvorca.

Sama veža smještena je u centralnom dijelu pročelnog krila, a u nju se ulazi kroz glavni portal. Prostrana je, a ima oblik pravokutnika s ukošenim kutovima. Zidovi su joj jednostavno profilirani stiliziranim zakržljanim pilastrima koji se na bočnim zidovima nastavljaju u pojasnice. One pak svodnu površinu dijele na dva svodna polja nadsvođena češkim kapama. Široki lučni prolaz vodi iz veže upravo u unutarnje dvorište. Prolazi i vrata na bočnim zidovima vode u ostale prostorije pročelnog krila.

Do glavnog stepeništa, iz veže, vodi hodnik osvijetljen jednim prozorskim otvorom na dvorišnom zidu. Hodnik je dvjema stepenicama podijeljen na dva nivoa, dok je od prostora veže uzdignut za tri stepenice. Zidovi hodnika su raščlanjeni parovima plitkih lezena na koja se nadovezuju pojasnice. One dijele svod hodnika na dva polja nadsvođena češkim kapama.

U ostalom dijelu pročelnog krila, lijevo od veže, niz je manjih prostorija nepravilnog oblika, a međusobno povezanih prolazima. Nadsvođene su bačvastim svodom i češkim kapama. Zidovi su im glatko obrađeni i neraščlanjeni.

Desno od veže, u malom i uskom prostoru, smještene su spiralne stepenice koje vode u podrumske prostorije ispod pročelnog krila. Mala četvrtasta prostorija, do spiralnog stepeništa, povezuje vežu s jednom velikom prostorijom koja zauzima ostali dio pročelnog krila, desno od veže.⁷ Ova prostorija je nadsvođena bačvastim svodom sa svodnim jedrima. Osvijetljena je prozorskim otvorima na pročelnom zidu, a vratima je povezana s prostorijom desnog bočnog krila.

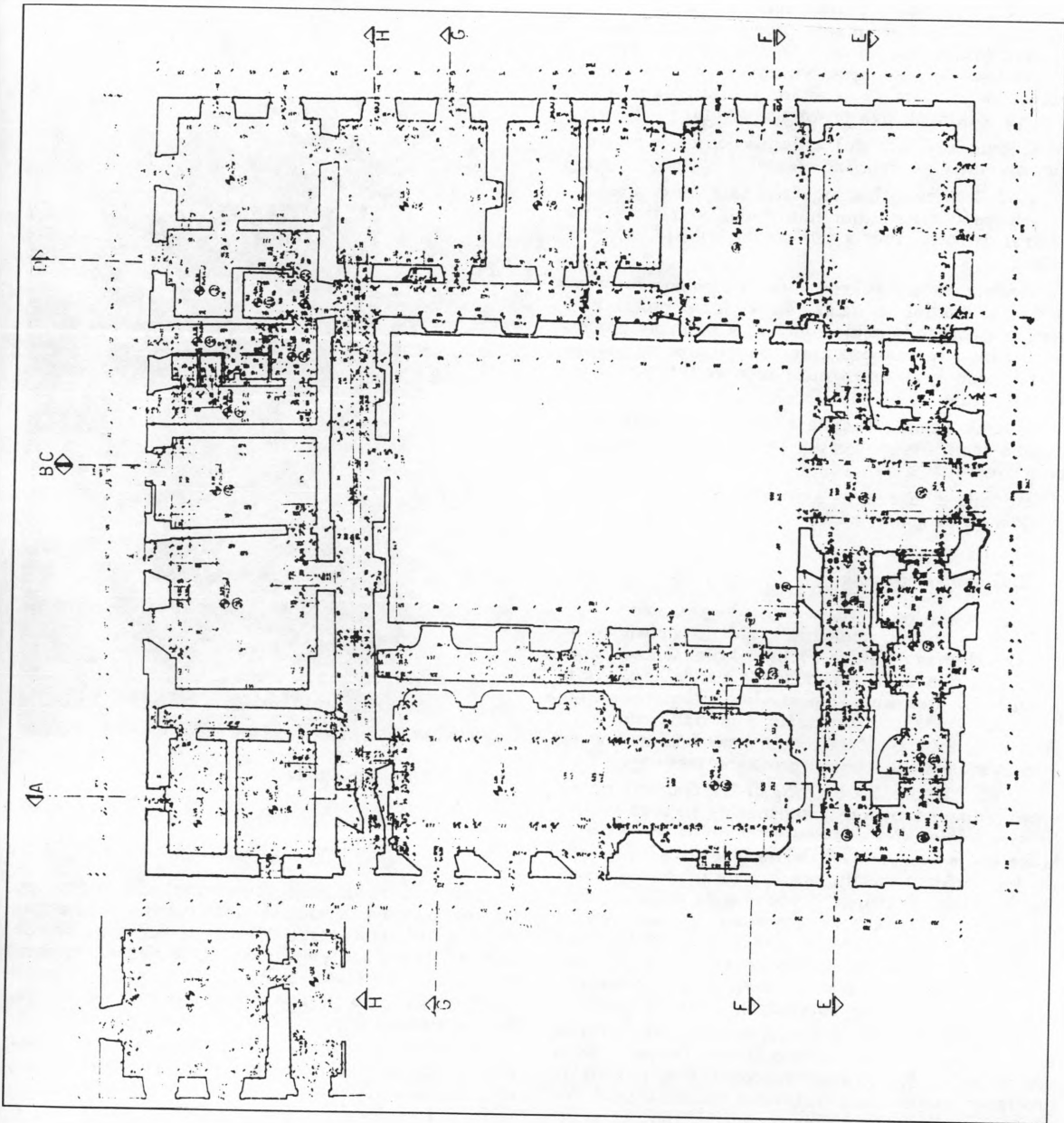
U lijevom bočnom krilu je smještena dvorska kapelica koja svojim položajem ne narušava utvrđeni princip prostorne organizacije, budući da zauzima istu širinu kao i prostorije u ostalim krilima, ostavljajući mjesta za hodnik s dvorišne strane.

Lijevi ugao začelnog krila podijeljen je u dva nivoa. U donjem se nalaze dvije zatvorske ćelije do kojih vodi uski hodničić. Iznad njih se nalazi uska galerija (vjerojatno kor kapelice) i jedna prostorija iza nje. Do tih prostorija vode uske spiralne stepenice, osvijetljene jednim prozorskim otvorom, koje se nalaze na kraju hodnika začelnog krila. Prostorije oba nivoa nadsvođene su bačvastim svodom sa svodnim jedrima, a imaju zajedničke prozorske otvore.

U ostalom dijelu začelnog krila se nalaze još četiri prostorije i ugaona soba. Jedna vrata vode iz

Kopija katastarskog plana naselja Ludbreg iz 1859. godine na kojoj se vidi položaj kompleksa dvorca Batthyány zajedno s perivojem unutar naselja (detalj)

hodnika u prvu grupu od dvije prostorije, a druga u drugu grupu od tri prostorije. Prostorije unutar obje grupe su međusobno povezane vratima. Dvije prostorije u središnjem dijelu začelnog krila nadsvođene su bačvastim svodom sa svodnim jedrima i češkom kapom.⁸ Ostale prostorije tog krila imaju strop.

Prostorije začelnog krila osvijetljene su jednim ili s dva prozorska otvora.

U desnom bočnom krilu dolazi do malog odstupanja u provođenju uočenog principa prostorne organizacije (uz već spomenuto koje se javlja na pročelnom krilu). Hodnik se ne proteže duž cijele

njegove dvorišne strane, već je prekinut prostorijom.⁹ Uz tu prostoriju koja zauzima cijelu širinu krila, nalaze se još tri manje prostorije smještene uz vanjsku fasadu. Svaka od njih ima izlaz na hodnik, a i međusobno su spojene vratima.¹⁰ Nadsvođene su bačvastim svodom sa svodnim jedrima,¹¹ a osvijetljene su jednim ili dva prozorska otvora.

Hodnik koji teče duž krila osvijetljen je prozorskim otvorima na dvorišnoj fasadi.¹²

Hodnik lijevog bočnog krila ima četiri prozorska otvora,¹³ a u sredini ima prolaz s vratima koja vode u dvorište. Prema pročelnom krilu je zatvoren zidom.

Hodnik začelnog krila ima dva prozorska otvora¹⁴, a u sredini se nalazi široki lučni prolaz koji vodi u dvorište,¹⁵ poklapajući se s onim na pročelnom krilu. Na desnom kraju hodnika je smješteno glavno jednokrako stepenište koje vodi u podrumske prostorije.

Hodnik desnog bočnog krila, koji je nešto kraći, ima samo dva prozorska otvora¹⁶ i vrata koja vode u dvorište.

Hodnik je u sva tri krila nadsvođen bačvastim svodom sa svodnim jedrima čiji vrhovi se dotiču.

2. Glavno stepenište

Kako smo već spomenuli, glavno stepenište se nalazi u lijevom uglu pročelnog krila. Ono je trokrako, ima dva duža i međusobno paralelna kraka te jedan kraći krak koji je postavljen okomito na njih. Tlocrtno gledajući stepenište ima oblik slova U. Proteže se kroz sve četiri etaže i završava na tavanu, a na svakom katu izbija u prostrano predvorje.

Zidovi stepeništa su bogato raščlanjeni plitko profiliranim udvojenim lezenama na koje se nastavljaju pojasnice. Na lijevom zidu prvog stepenišnog kraka javlja se i motiv balustrade u visokom reljefu, isti kakav ćemo kasnije susresti na pročelnoj fasadi iznad portala. Pojasnice dijele svodna polja nad stepeništem. Duži kraci stepeništa su nadsvođeni bačvastim svodom, izuzev stepenišnog kraka treće etaže koji je nadsvođen češkom kapom. Kraći krak stepeništa u svim etažama nadvisuje par pojasnica, dok su sva odmorišta nadsvođena češkim kapama.

Stepenište je osvijetljeno prozorskim otvorima na pročelnoj i lijevoj bočnoj fasadi. Osvjetljenje je neujednačeno što uvjetuje nejednak broj prozorskih otvora na stepenišnim zidovima pojedine taže. Na mjestima gdje su pojedini prozorski otvori i predviđeni po principu nizanja na fasadi, javljaju se slijepi prozori. Tako je stepenište u drugoj etaži osvijetljeno s dva prozorska otvora na pročelnoj fasadi. U trećoj etaži je osvijetljeno jednim prozorskim otvorom na lijevoj bočnoj fasadi i s dva prozorska otvora na pročelnoj fasadi. Konačno, u četvrtoj etaži ga osvijetljuje jedan prozorski otvor na pročelnoj i jedan na lijevoj bočnoj fasadi. Promatramo li odnos prozorskih otvora i stubišnog uspona, uočava se njihova neovisnost i neusklađenost.

Detalj glavnog stepeništa

Prozorski otvori koji su raspoređeni u redove po etažama na svim fasadama, zadržavaju taj red i u zoni stubišta (JZ ugao zgrade) i na taj način ne slijede stubišni uspon već ga presijecaju. Slijedeći taj princip nizanja na fasadi položaji prozorskih otvora u ovom slučaju ne proizlaze iz rasporeda prostorija, već su podređeni površinskoj organizaciji fasada.

Prilikom analize stubište je promatrano kao specifičan odvojen prostor unutar same zgrade kao što je i prostor kapelice. To je bilo neophodno jer se stubištu i pridavala posebna pažnja prilikom njegovog smještaja unutar tijela zgrade i prilikom obrade njegovih građevnih i dekorativnih elemenata. To je prostor koji više nema sporedan značaj komunikacije koja je trebala zauzimati što manje dragocjenog prostora i biti smještena na što manje uočljivom mjestu. Značenje ovog stubišta raste, a u skladu s tim ono dobiva i veći prostor iznčajniji položaj. Ono se stavlja u jednakopravan položaj sa svim ostalim reprezentativnim prostorima unutar zgrade, čineći neophodan i nezaobilazan funkcionalan dio

koji je imao važnu ulogu prilikom prostornog oblikovanja ovog zdanja.

3. Kapelica

Prostor kapelice je longitudinalan, a podijeljen je na svetište i brod. Razdvaja ih trijumfalni luk. Prostor svetišta je nešto uži od broda, jer je okružen debljim zidovima.¹⁷

Svetište se uzdiže kroz dvije etaže, a zaključuje ga kupola koja počiva na sfernim trokutima (pandantivima). Nivo broda je za jednu stepenicu niži od nivoa svetišta. Prostorno brod zauzima prizemnu etažu. Nadsvođen je s tri češke kape koje su odvojene pojasnicama. Svetište je osvijetljeno s dva prozorska otvora u visini druge etaže¹⁸, dok je brod osvijetljen s dva prozorska otvora u visini prizemne etaže.

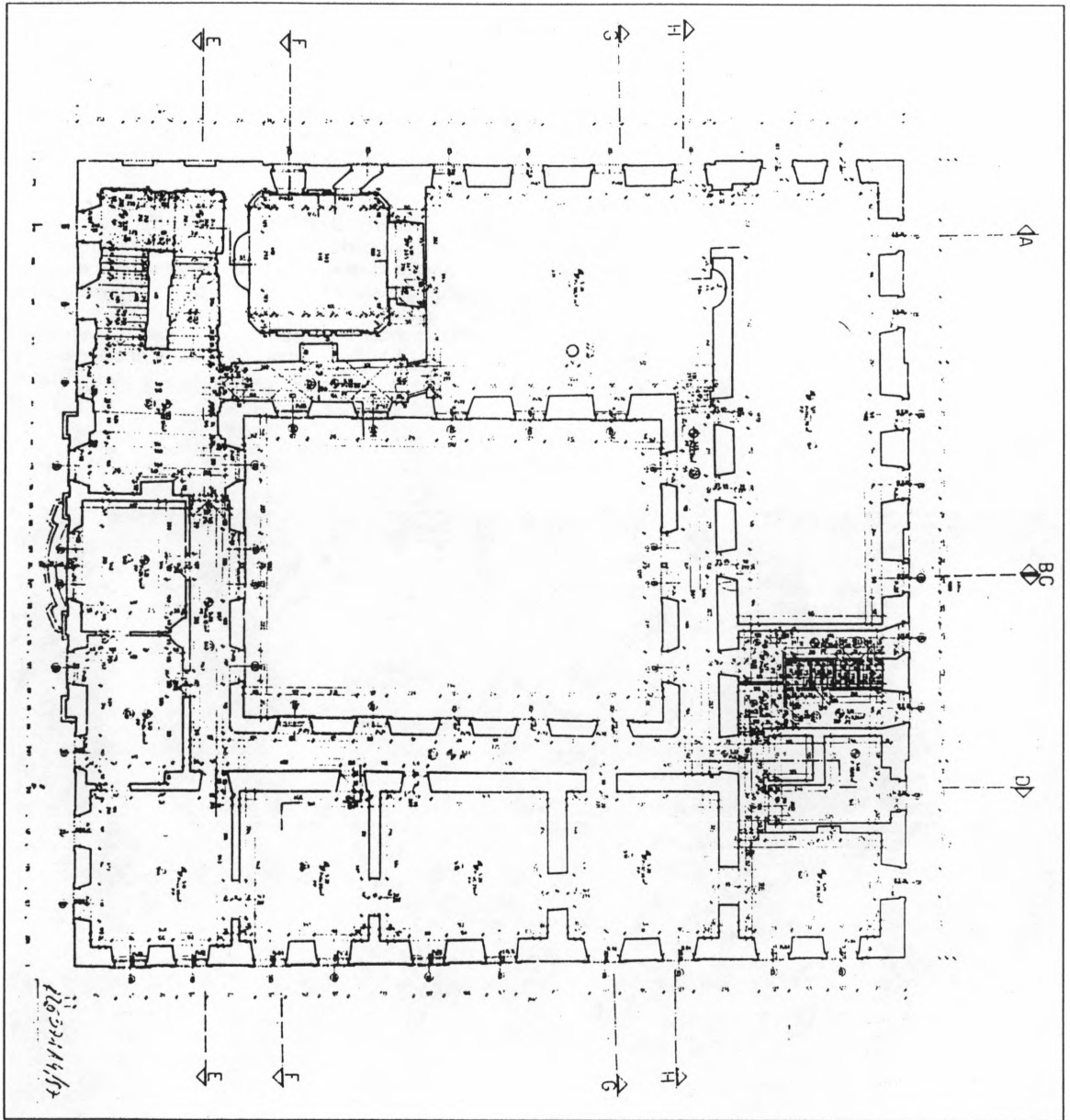
Svetište ima kvadratičan tlocrtni oblik s ukonjenim kutovima. Ima dvije niše na bočnim zidovima prizemnog dijela¹⁹ i jednu nišu na glavnom oltarnom zidu koja se proteže kroz obje etaže. Iznad trijumfalnog luka se, u drugoj etaži, prema svetištu otvara galerija u koju se ulazi iz tzv. "Velike dvorane".²⁰ Etaže svetišta su međusobno i od kupole odvojene snažno profiliranim vijencima, a zidove raščlanjuju plitko profilirani pilastri i drugi stilizirani arhitektonski elementi.

Brod u tlocrtu ima oblik izduljenog pravokutnika. Na desnom zidu broda se, pored dva prozorska otvora, nalaze i vrata koja prostor kapelice povezuje s vanjskim prostorom. Na suprotnom, lijevom zidu broda, se nalaze tri niše. Na stražnjem zidu su smještene niska vratašca koja vode u hodnik začelnog krila, a iznad njih se otvara široka i niska galerija (kor kapelice). Zidovi broda su raščlanjeni plitkim

Pogled s kora prema svetištu kapelice

T - 3 — Tlocrt prvog kata, omjer 1:50

lezenama koja se na bočnim zidovima nastavljaju u pojasnice.

Cijeli prostor dvorske kapelice, uključujući i zidove i stropove, bogato je oslikan.²¹

Kapelica je također jedan od specifičnijih prostora unutar zgrade dvorca. Ona ujedno čini dio cje-

line te zgrade, ali je u neku ruku i samostalna i neovisna od ostalog dijela. Već ta činjenica da se nalazi unutar tijela zgrade dovoljna je da kapelicu definiramo kao sastavni dio cjeline. Vezu između prostora ostalog dijela zgrade i same kapelice stvaraju ili međuprostori kao što su galerija i kor, ili komunika-

cije.²² Ono što kapelicu čini zasebnim i odvojenim prostorom je njegova neposredna veza s izvanjskim prostorom koja vodi preko ulaznih vratiju na bočnom (zapadnom) zidu broda. I baš ta činjenica govori nam da kapelica, iako smještena unutar dvorca, nije služila samo njegovim stanarima već i širem krugu ne manje vrijednih vjernika, žitelja trgovišta Ludbreg.

4. Prvi kat (T-3)

Prostorni raspored prvog kata slijedi organizacijski princip proveden u prizemlju, ali s manjim odstupanjima.

Hodnik teče kontinuirano začelnim i desnim bočnim krilom. U pročelnom krilu se hodnik javlja djelomično, ostavljajući uzak prostor za dvije manje prostorije smještene uz vanjsku fasadu. U lijevom bočnom krilu se također javlja hodnik, ali samo djelomično. Ovaj dio hodnika se, zbog "Velike dvorane" koja zauzima cijelu širinu krila, proteže samo duž svetišta kapelice koje pak zauzima prostor uz vanjsku fasadu. Pojedini dijelovi hodnika su osvijetljeni različitim brojem prozorskih otvora na dvorišnoj fasadi. Hodnik začelnog dijela je osvijetljen s tri prozorska otvora (od kojih je srednji odvojen). Hodnik desnog bočnog krila ima pet prozorskih otvora, a na pročelnom i lijevom bočnom krilu po dva prozorska otvora (od kojih je jedan prozorski otvor pročelnog krila udvojen i smješten simetrično u odnosu na isti takav udvojen prozorski otvor na začelnom krilu hodnika).

Svođenjem se izdvaja dio hodnika u lijevom bočnom krilu koji ima bačvasti svod sa svodnim jedrima koja se dodiruju vrhovima. Ostali dijelovi hodnika u začelnom, pročelnom i desnom bočnom krilu su prekriveni stropom.

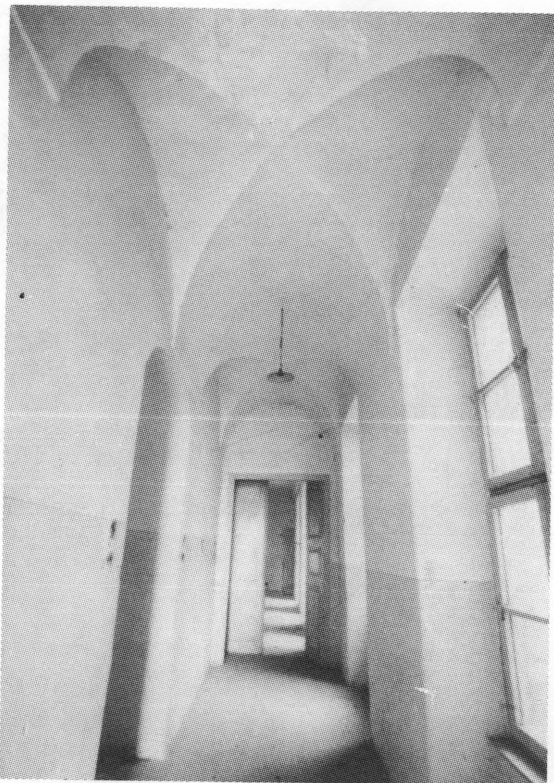
U pročelnom krilu između stepeništa u uglu i dviju prostorija u središnjem dijelu krila, smješteno je predvorje iz kojega je omogućeno kretanje i u pročelno i u lijevo bočno krilo.

U lijevom bočnom krilu, pored svetišta kapelice smještena je "Velika dvorana", već spominjana u prethodnim recima, koja je osvijetljena prozorskim otvorima na vanjskoj i dvorišnoj fasadi. Vratima je povezana s ugaonom prostorijom i hodnikom začelnog krila.

U začelnom krilu kontinuirano teče niz od nekoliko prostorija koje su vratima ovezane s hodnikom, a i međusobno.²³

U desnom bočnom krilu nalaze se tri prostorije uz vanjsku fasadu koje su vratima povezane s hodnikom kao i međusobno, a osvijetljene su sa po dva prozorska otvora.

Ovakvim rasporedom prostorija i hodnika, s utvrđenim međusobnim komunikacijama, omogućava se kontinuirano kretanje duž dvorišne strane, honikom, kao i njemu paralelnom kretanju kroz prostorije, a moguće je i poprečno kretanje jer su sobe povezane hodnikom.

Hodnik na prvom katu lijevog bočnog krila

Sve prostorije prvog kata, izuzev svetišta i stepeništa, natkrite su stropom. Zidovi su glatko obrađeni i bez zidne dekoracije.

5. Drugi kat (T-4)

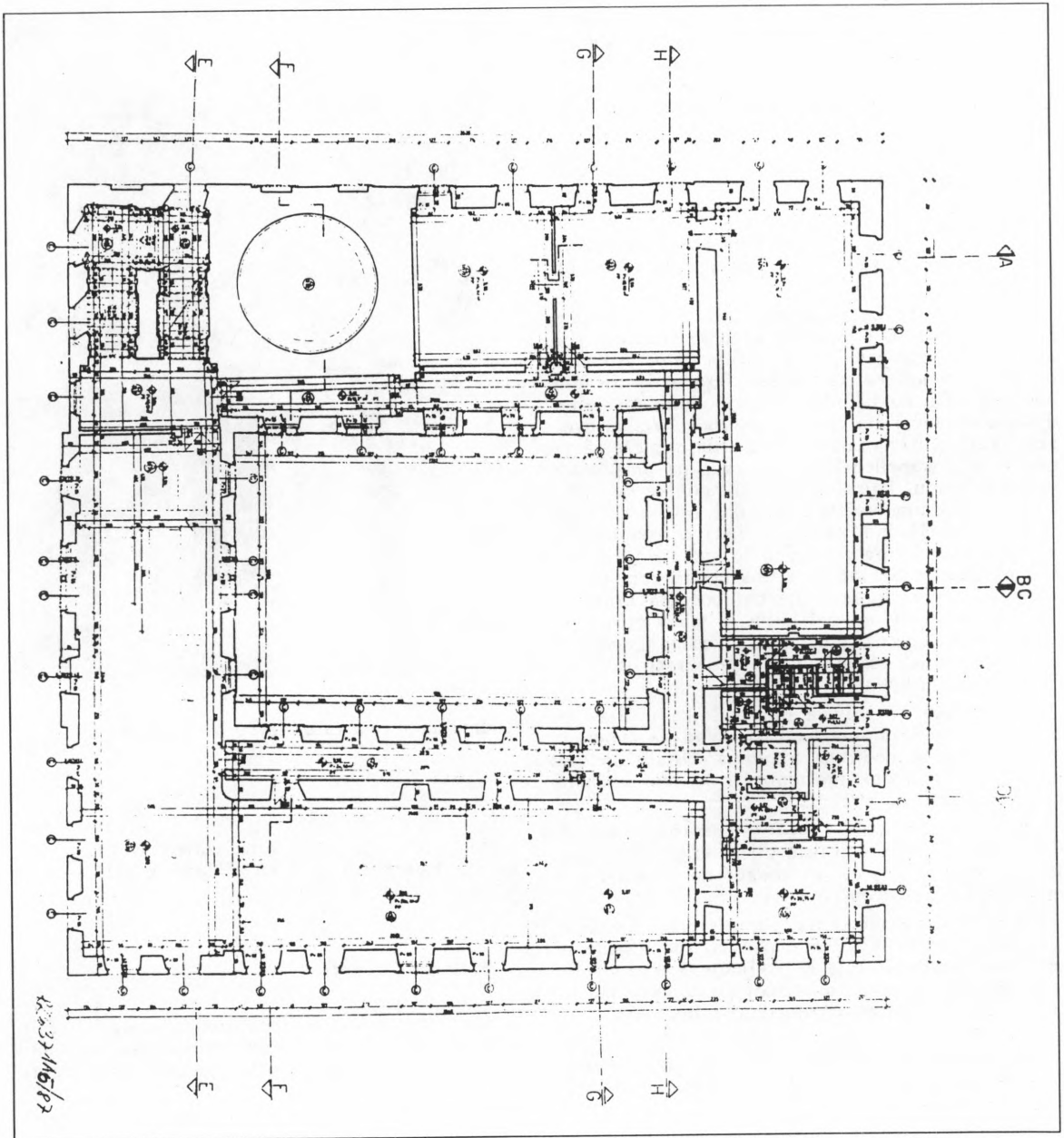
Hodnik teče kontinuirano duž začelnog i bočnih krila, osvijetljen prozorskim otvorima na dvorišnoj fasadi, dok ga u pročelnom krilu nema. Strop prekriva sve dijelove hodnika.

Pročelno krilo, pored stepeništa i malog predvorja, zauzima dugačka dvorana koja je osvijetljena prozorskim otvorima s vanjske i dvorišne strane.²⁴

Dvorana pročelnog krila se nadovezuje na dugačku dvoranu koja zaprema prostor desnog bočnog krila. Dvorana ima nekoliko vrata koja ju povezuju s hodnikom.²⁵

U lijevom bočnom krilu, pored prostora koji zauzima kupola svetišta, nalaze se dvije prostorije s izlazima na hodnik, a koje su i međusobno povezane vratima. Osvijetljene su sa po dva prozorska otvora.

T - 4 — Tlocrt drugog kata, omjer 1:50

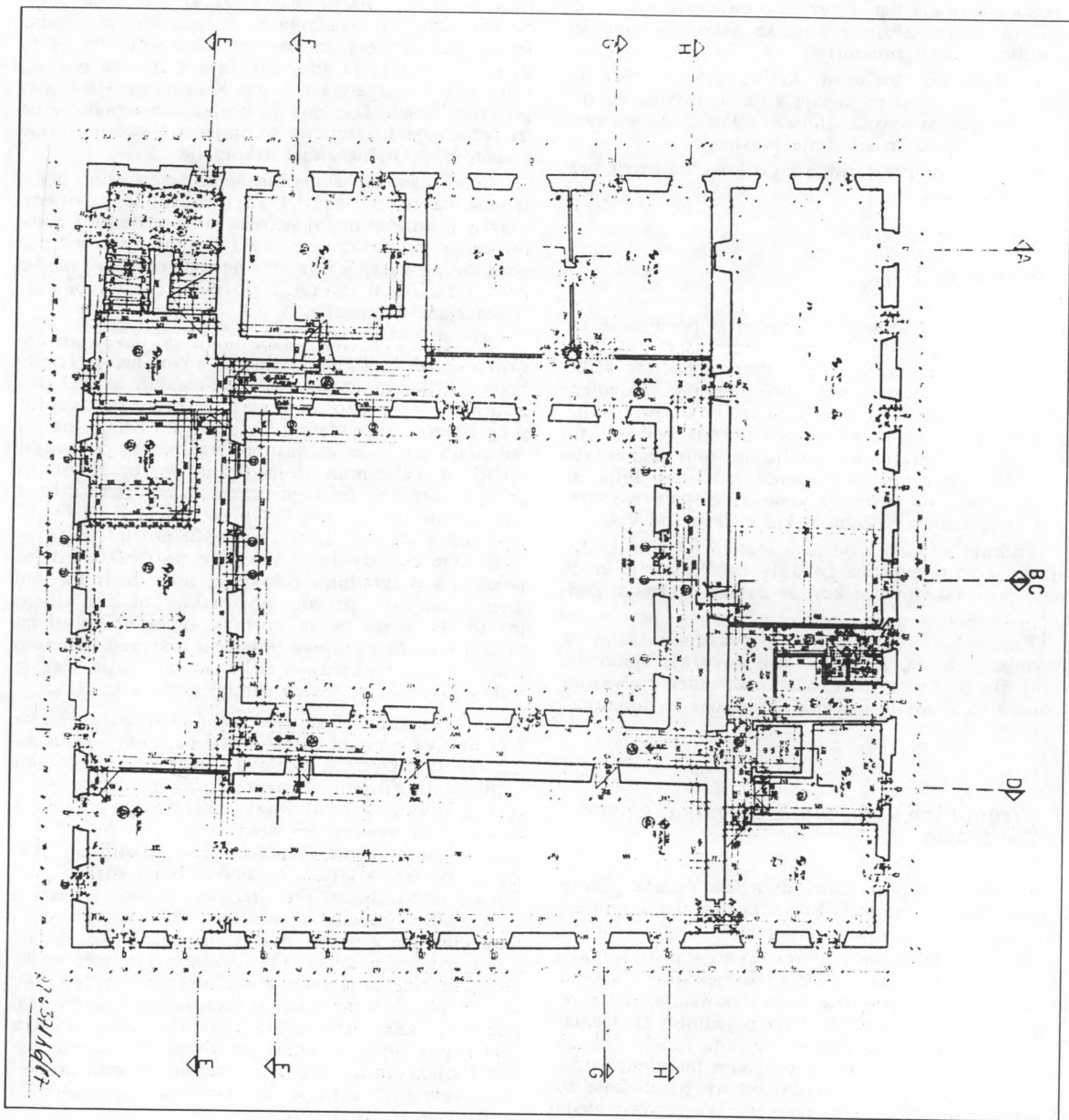
U začelnom krilu, na lijevoj strani, nalazi se također dugačka dvorana. Nekoliko vrata ju povezuje s hodnikom.²⁶ U ostalom dijelu začelnog krila nalazi se skupina od nekoliko prostorija koje isto imaju izlaze na hodnik i međusobno su povezane vratima.

Ugaona prostorija je vratima povezana s prostorijama obiju krila.

I na ovoj etaži je rasporedom prostorija i komunikacija omogućeno kontinuirano kretanje.

Zidovi su glatko obrađeni i bez zidne dekoracije.

T - 5 — Tlocrt trećeg kata, omjer 1:50

6. Treći kat (T-5)

Na posljednoj etaži, s obzirom na raspored prostorija, situacija je identična onoj na prethodnom katu.

Hodnik teče duž dvorišne strane začelnog i bočnih krila. Strop prekriva sve dijelove hodnika kao i sve ostale prostorije na toj etaži.

U pročelnom krilu, pored stepeništa i predvorja smještena je dugačka dvorana koja zauzima cijelu širinu krila.

Desno bočno krilo također zauzima jedna dugačka dvorana kao i veći dio začelnog krila.²⁷ U ostalom dijelu začelnog krila se nalazi skupina od nekoliko manjih prostorija.

U lijevom bočnom krilu, iznad svetišta, smještena je jedna prostorija koja se izdvaja od ostalih debljinom svojih zidova.²⁸ Pored spomenute prostorije nalaze se još dvije prostorije.

Zidovi svih prostorija su glatko obrađeni i bez zidne dekoracije.

7. Podrum (T-1)

Manji dio podrumskih prostorija proteže se ispod pročelnog krila, a drugi veći ispod začelnog krila te djelomično lijevog i desnog bočnog krila. Taj veći dio tlocrtno ima oblik slova U. Odvojeni dijelovi podruma su međusobno povezani uskim hodnikom koji se proteže ispod desnog bočnog krila. U veći, sjeverni dio podruma vodi jednokrako stepenište smješteno u hodniku začelnog krila. U manji, južni, dio podruma vode uske spiralne stepenice smještene u pročelnom krilu, desno od veže.

Podrum se sastoji od niza manjih i većih prostorija koje se nižu jedna za drugom. Prostorije imaju male prozorske otvore koji se nalaze u samom podnožju fasada.

Prostorije su nadstvođene bačvastim svodom sa svodnim jedrima, a hodnik koji povezuje sjeverni i južni dio podruma je također nadstvođen bačvastim svodom sa svodnim jedrima čiji vrhovi se dodiruju.

B. Organizacija fasadnih površina glavne i bočnih zgrada

Četiri vanjske i četiri dvorišne fasade glavne zgrade dvorca čine plašt koji omeđuje tijelo zgrade i odjeljuje ga od vanjskog prostora.

Sve fasade glavne zgrade dvorca nisu jednako oblikovane. Iako su korišteni uvijek isti elementi zidne obrade i njene plastične dekoracije, oni nisu uvijek jednako raspoređeni na pojedinim fasadama. Zato se javljaju male razlike u izgledu fasada. Odmah na početku se uočava da je vanjskim fasadama pridavana veća pažnja, za razliku od dvorišnih koje su skromnije obrađene. Isto tako uočava se da i među vanjskim fasadama svojom bogatijom zidom dekoracijom odskakače fasada pročelnog krila.

1. Vanjske fasade glavne zgrade

Kao što je već napomenuto, vanjske fasade glavne zgrade se međusobno razlikuju po tlocrtnoj liniji, po načinu obrade njihovih površina te upotrebi plastične zidne dekoracije. Fasade pročelnog, začelnog i lijevog bočnog krila imaju rizalitno istaknuta

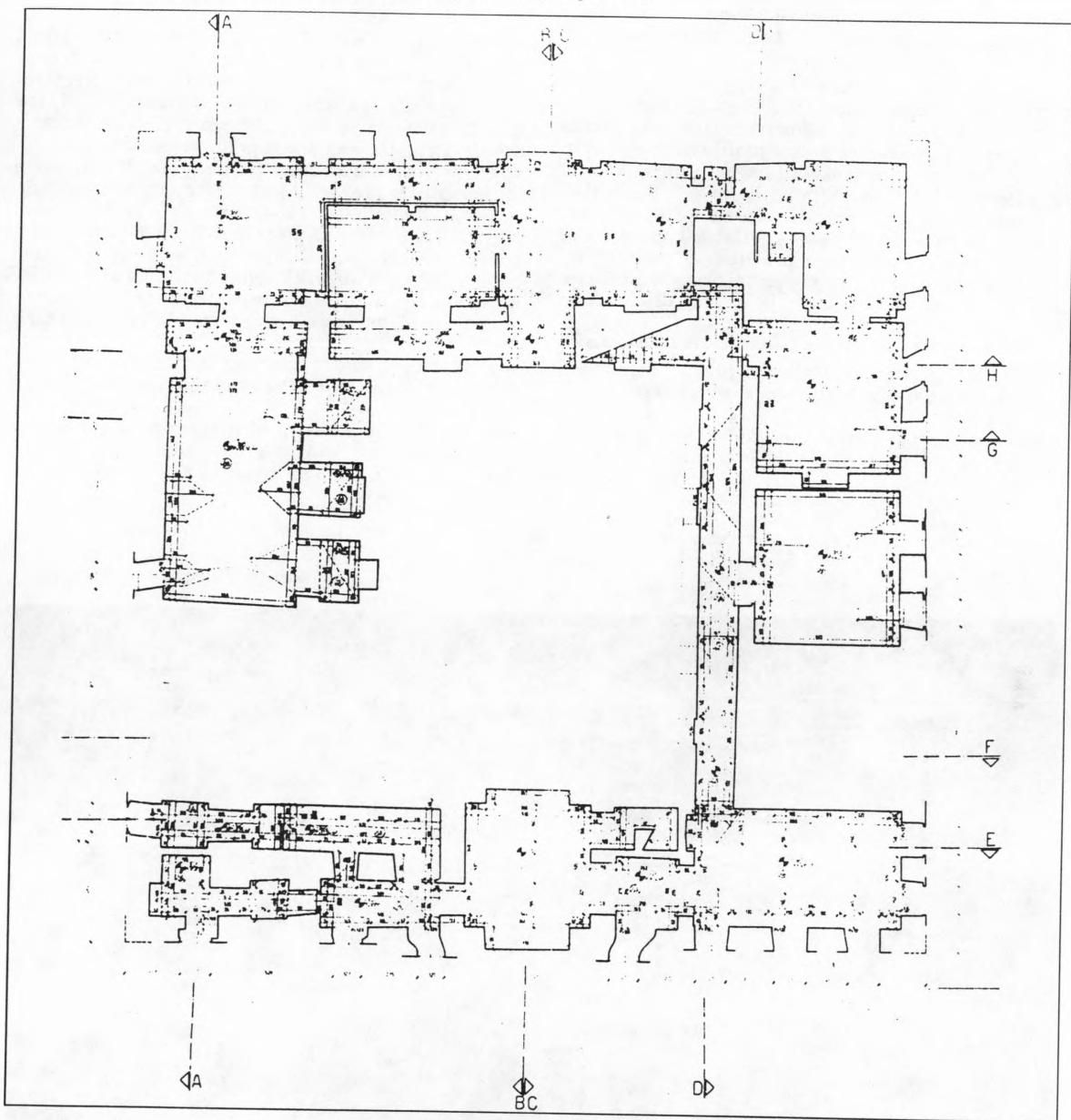
polja, dok fasada desnog bočnog krila ima ujednačenu tlocrtnu liniju (bez rizalita). Rizalitna polja na spomenutim fasadama nisu jednako smještena. Fasada pročelnog krila ima centralno smješten rizalit, kao i začelna fasada, dok fasada lijevog bočnog krila ima dva ugaona rizalita. Rizalitim isticanjem površine fasade izvršena je horizontalna podjela na tri polja koja su različito tretirana u obradi površine i upotrebi plastične zidne dekoracije.

Osim toga, sve četiri fasade su i vertikalno podijeljene na tri polja koja su međusobno odvojena snažno profiliranim vijencima. Prvo polje čini zona prizemlja, drugo zona prvog i drugog kata, a treće zona trećeg kata. S obzirom na ovu podjelu također postoji razlika u tretiranju površine i upotrebi plastične zidne dekoracije.

Pročelna i začelna fasada imaju po devet prozorskih osi od kojih je središnja udvojena, a fasade bočnih krila imaju po deset prozorskih osi. U prizemlju su svi prozorski otvori zatvoreni rešetkastim pregradama od kovanog željeza. Prozorski otvori pojedinih etaža se međusobno razlikuju po svojoj visini, a veličinom dominiraju prozorski otvori prvoga kata.²⁹ Osim toga prozorski otvori se nižu u nejednakim razmacima.³⁰ Njihov raspored na fasadi nije podređen tlocrtnom rasporedu prostorija pa se zbog toga događa da se nekoliko prozorskih otvora poklapa s pregradnim zidovima, tako da je na tom mjestu umjesto pravog prozorskog otvora slijepi prozor. To znači da se prozorski otvor ne nalazi na mjestu gdje to zahtijeva prostorni raspored, odnosno potreba za osvjetljenjem neke od prostorija, već je njihov raspored podređen ritmici nizanja na fasadi.

Prozorski okviri su vrlo različito izvedeni, ali se i tu uočava osnovni princip. Naime, okviri prozorskih otvora prizemnih dijelova fasada su jednostavno i plitko profilirani. Prozorski otvori druge zone (prvog i drugog kata) imaju naglašenije prozorske okvire. Prozorski otvori prvog kata svih četiriju fasada imaju istaknute klupčice, plitko profilirane prozorske okvire, a iznad prozorskih polja snažno profilirane nadstrešnice. Prozorski otvori drugog kata u zoni rizalita, začelne i pročelne fasade imaju istaknute klupčice i plitko profilirane prozorske okvire, dok u uvučenim dijelovima fasada imaju samo istaknute klupčice koje teku kontinuirano. Prozorski otvori drugog kata na bočnim fasadama u zonama rustike imaju samo istaknute kontinuirane klupčice, a u centralnim zonama plitko profilirane prozorske okvire i istaknute klupčice. U zoni trećeg kata prozorski otvori svih četiriju fasada nemaju naglašene i profilirane prozorske okvire.

U obradi fasadnih površina korištena su dva oblika stilizirane rustike. U prizemnim zonama su korištene horizontalne trake stilizirane rustike. U zoni prvog i drugog kata je pak korištena rustikalna obrada koja imitira gradnju kamenim blokovima. Na ovaj način su obrađeni dijelovi zidnih površina pročelne i začelne fasade koji se nalaze bočno od centralnog rizalita. Rustikalno su obrađeni i rizalitni dijelovi lijeve bočne fasade kao i ugaoni dijelovi desne bočne fasade. Ostali dijelovi ziđa te druge

zone kao i kompletno zide treće zone imaju glatko obrađenu površinu. Osim plastikom, pojedini dijelovi fasada su naglašeni i bojom. Na svim fasadama je primjenjivan isti princip obojenosti. Svi konstruktivni elementi kao i elementi zidne plastike obojeni su bijelom, a ispunja zidova žutom bojom.

1.1. Fasada pročelnog krila

Na početku ovog poglavlja je spomenuto da se unutar horizontalne i vertikalne podjele fasada na polja uočava različit tretman u obradi samih polja.

Od svih polja fasade pročelnog krila centralno rizalitno polje se ističe bogatijom zidnom dekoracijom.

Rizalitno polje obuhvaća širinu tri prozorske osi od kojih je središnja udvojena.

U prizemnom dijelu centralnog rizalitnog polja, u njegovom središtu, smješten je glavni portal. Tlocrtna linija portala je segmentno istaknuta prema van. Portal je uokviren plitko profiliranim i stiliziranim pilastrima (sa svake strane po jedan) koji su smješteni ukoso tako da prate liniju portala. Njihovi snažno profilirani kapiteli stapaju se s vijencem koji dijeli prizemlje od prvog kata, a koji se iznad portala savija prema gore prodirući u zonu prvog kata. Ta zakrivljena linija vijenca prati lučnu liniju nadvratnika, a sam vijenac je u tom dijelu nešto jači.

Zid prizemnog dijela fasade, uključujući rizalit i "krila" (bočne strane) ukrašen je plitko profiliranim horizontalnim trakama rustike koje teku po cijeloj dužini fasade. Njihovu liniju prekidaju samo obrisi plitko profiliranih prozorskih okvira. Ovim elementima je naglašena horizontala prizemnog dijela fasade.

Za razliku od prizemnog dijela, centralno polje rizalita s portalom daje vertikalni naglasak.

Plastički najnaglašenija je centralna rizalitna zona koja obuhvaća prvi i drugi kat. Taj dio fasade je raščlanjen s četiri pilastra velikog reda na visokim bazama i sa snažnim kapitelima. U poljima između pilastara se nalaze prozorski otvori prvog i drugog kata. U središnjem polju se nalazi jedan udvojen prozor, a u bočnim poljima također po jedan ali jednostruk prozor. Pilastru nose arhitravno gređe i vijenac s regulama. Povrh vijenca je uzak krović. Vijenac s krovićem se proteže duž cijele pročelne fasade i završava se iza njenih uglova na fasadama bočnih krila.³¹ Prozorski otvori prvog kata imaju istaknute klupčice, plitko profilirane prozorske okvire, a iznad prozorskih polja su snažno profilirane prozorske nadstrešnice sa zabatima.³² Ispod centralnog udvojenog prozora prvog kata nalazi se niska balustrada koja slijedi segmentno istaknutu liniju portala.³³ Prozorski otvori drugog kata imaju itaknute klupčice i plitko profilirane prozorske okvire koji sežu do arhitravne grede koju nose pilastru. Površina zida rizalitnog dijela je glatko obrađena.

Južna pročelna fasada dvorca

Zidovi fasade bočno od rizalita, koje uvjetno možemo nazvati "krilima", izvedeni su rustikalno imitirajući gradnju kamenim blokovima.

Površina zida je raščlanjena prozorskim otvorima prvog i drugog kata. Prozorski otvori prvog kata imaju istaknute klupčice, plitko profilirane prozorske okvire, a iznad prozorskih polja se nalaze snažno profilirane prozorske nadstrešnice (u obliku grada). Prozorski otvori drugog kata su bez profiliranih prozorskih okvira, s istaknutim klupčicama koje teku kontinuirano naglašavajući horizontalnost bočnih dijelova pročelja.

Zona trećeg kata se izdvaja skromnom i jednoličnom obradom zida. Glatka površina zida je raščlanjena malim prozorskim otvorima bez profiliranih prozorskih okvira koji su samo naznačeni drugom bojom.

1.2. Fasada začelnog krila

Na fasadi začelnog krila je istaknut centralni rizalit s pet prozorskih osi (središnja je udvojena), dok bočni uvučeni dijelovi imaju po dvije prozorske osi.

Površina prozemne zone je raščlanjena plitko profiliranim horizontalnim trakama rustike, a prozorski otvori imaju plitko profilirane prozorske okvire.

Površina zida u drugoj zoni (prvi i drugi kat) nije jednako obrađena. U centralnom rizalitnom polju zid je gladak, dok je u bočnim uvučenim dijelovima fasade obrađen rustikalno imitirajući gradnju kamenim blokovima.

Zidna plastika je u pojedinim dijelovima također različito primjenjivana.

Prozorski otvori prvog kata u zoni rizalita i bočnim dijelovima imaju plitko profilirane prozorske okvire, istaknute klupčice, a iznad prozorskih polja su snažno profilirane prozorske nadstrešnice. Prozorski otvori drugog kata u zoni rizalita imaju plitko profilirane prozorske okvire i istaknute klupčice, dok prozorski otvori u bočnim uvučenim dijelovima fasade nemaju profilirane prozorske okvire, već samo istaknute klupčice koje teku kontinuirano.

U zoni trećeg kata površina zida je ujednačeno obrađena (u rizalitnom i bočnim dijelovima). Glatka je i raščlanjena malim prozorskim otvorima bez profiliranih prozorskih okvira koji su samo naznačeni drugom bojom.

1.3. Fasada lijevog bočnog krila

Na fasadi lijevog bočnog krila istaknuti su ugao i rizaliti u širini dvije prozorske osi, dok je središnji dio fasade sa šest prozorskih osi blago uvučen.

Prizemni dio fasade je i u zoni rizalita i središnjeg dijela raščlanjen plitko profiliranim horizontalnim trakama rustike koje naglašavaju horizon-

talnost fasade. Linija traka je isprekidana plitko profiliranim prozorskim okvirima te ulaznim portalom kapelice.

U zoni prvog i drugog kata postoji razlika u obradi površine rizalitnih dijelova i središnjeg dijela fasade, ali je to riješeno obrnuto nego na pročelnoj i začelnoj fasadi. Ovdje su istaknuti rizalitni dijelovi obrađeni rustikalno, a središnji dio ima glatko obrađeni zid.

I zidna plastika je različito raspoređena. Prozorski otvori prvog kata u zoni rizalita i centralnoj zoni imaju plitko profilirane prozorske okvire s istaknutim klupčicama, a iznad prozorskih polja se nalaze snažno profilirane prozorske nadstrešnice (u obliku greda). Prozorski otvori drugog kata u zoni rizalita imaju samo istaknute klupčice koje teku kontinuirano, dok u centralnom uvučenom dijelu imaju plitko profilirane prozorske okvire i istaknute klupčice.

Zona trećeg kata je ujednačeno obrađena. Zid je gladak i raščlanjen malim prozorskim otvorima koji nemaju profilirane prozorske okvire, već su samo naznačeni drugom bojom.

1.4. Fasada desnog bočnog krila

Tlocrtna linija fasade desnog bočnog krila je ujednačena bez rizalitnih istaka. No, unatoč tome svi dijelovi površine nisu prilikom obrade tretirani jednako.

Površina prizemne zone je raščlanjena plitko profiliranim horizontalnim trakama rustike. Prozorski otvori imaju plitko profilirane prozorske okvire.

U zoni prvog i drugog kata površina nije jednako obrađena. Bočni dijelovi u širini dvije prozorske osi su rustikalno obrađeni imitirajući gradnju kamenim blokovima, dok je ostali središnji dio zida gladak.

Prozorski otvori prvog kata imaju plitko profilirane prozorske okvire, istaknute klupčice, a iznad prozorskih polja su snažno profilirane prozorske nadstrešnice (u obliku greda). Prozorski otvori drugog kata unutar bočnih rustikalno obrađenih površina su bez profiliranih prozorskih okvira, a s istaknutim klupčicama koje teku kontinuirano, dok prozorski otvori u centralnom dijelu imaju plitko profilirane prozorske okvire i istaknute klupčice.

U zoni trećeg kata površina zida je obrađena ujednačeno. Mali prozorski otvori nemaju profilirane prozorske okvire, već samo naznačene drugom bojom.

2. Dvorišne fasade glavne zgrade

Glavna zgrada dvorca ima četiri dvorišne fasade koje su jednako obrađene.

Fasade su podijeljene na tri vertikalne zone, a dijele ih blago profilirani vijenci koji se nalaze

između prizemlja i prvog kata te između drugog i trećeg kata.

Dvorišne fasade pročelnog i začelnog krila imaju po tri prozorske osi (od kojih je središnja udvoje-
na), dok fasade lijevog i desnog bočnog krila imaju po pet prozorskih osi.

Zidovi prizemne zone svih četiriju dvorišnih fa-
sada glatko su obrađeni. Površine zidova su jedino raščlanjene prozorskim otvorima te vratima i pro-
lazima. Prozorski otvori imaju plitko profilirane
prozorske okvire.

U zoni prvog i drugog kata zidovi su također
glatki, a raščlanjeni plitko profiliranim vertikalnim
trakama rustike koje se protežu visinom cijele zone
(ali ne dodirujući vijence), a nalaze se u poljima
između prozorskih osi.

Prozorski otvori prvog kata imaju plitko profili-
rane prozorske okvire i istaknute klupčice, a iznad
prozorskih polja su snažne prozorske nadstrešnice

(u obliku greda). Prozorski otvori dugog kata imaju
plitko profilirane prozorske okvire i istaknute
klupčice.

U trećoj zoni (trećeg kata) zid je glatko obrađen,
a raščlanjen je jedino malim prozorskim otvorima
bez profiliranih prozorskih okvira.

3. Fasade dviju bočnih zgrada

Obje bočne fasade imaju po dvije duže fasade
(kojima su međusobno paralelne) i dvije kraće. Na
dužim fasadama obiju zgrada nalazi se devet prozors-
kih osi. Kraće fasade desne bočne zgrade imaju po
tri prozorske osi, a na lijevoj bočnoj zgradi južna
fasada ima po dvije prozorske osi (na drugom katu
četiri), a sjeverna fasada ima tri prozorske osi.

Na dužim fasadama obiju zgrada blago je istaknut
centralni rizalit s pet prozorskih osi. Ti rizalitni dij-

Lijeva bočna zgrada

Desna bočna zgrada

elovi su jednako tretirani prilikom obrade površina, a sve četiri fasade bočnih zgrada su jednako obrađene.

Za razliku od glavne zgrade dvorca fasade bočnih zgrada su mnogo suzdržanije ukrašene. Dekorativni elementi zidne plastike su na ovim fasadama korišteni u manjem broju, a sami su izvedeni mnogo jednostavnije i stiliziranije.

Fasade su podijeljene na dvije zone, a dijeli ih plitko profilirani vijenac koji se nalazi između prizemlja i prvog kata.

Prvu zonu obuhvaća prizemni dio. Zidovi tog dijela fasade su ukrašeni plitko profiliranim horizontalnim trakama rustike koje teku kontinuirano duž sve četiri strane na oba objekta, naglašavajući njihovu horizontalnost. Prozorski otvori prizemlja nemaju profilirane prozorske okvire.

Druga zona iznad vijenca obuhvaća prvi i drugi kat. Površina zidova je glatko obrađena, a prozorski otvori prvog i drugog kata se nižu u pravilnom ritmu izmjene punog i praznog. Na lijevoj bočnoj

zgradi prozorski otvori nemaju profilirane prozorske okvire, već su naznačeni samo drugom bojom. Na desnoj bočnoj zgradi prozorski otvori prvog i drugog kata imaju plitko profilirane prozorske okvire. Osim toga, u rizalitom dijelu te zgrade u poljima između prozorskih osi javljaju se plitko profilirane okomite trake rustike koje se ponavljaju i na uglovima zgrade. Prozorski otvori drugog kata su nešto manjih dimenzija (po visini) od prozorskih otvora prizemlja i prvog kata. Konačno, iznad druge zone istaknut je završni vijenac sa stromom.³⁴

Fasade obiju bočnih zgrada su također dvobojne. Kao i kod glavne zgrade dvorca svi konstruktivni elementi i elementi zidne dekoracije su obojeni bijelom, a ispunjena zidova žutom bojom.

o o o o o

Promatrajući i bilježeći sve karakteristike fasadnih površina uočava se njihov hijerarhijski položaj koji je odredio i stupanj njihove obrađenosti.

Na temelju prethodne analize fasadnih površina proizlazi da je fasada pročelnog krila glavne zgrade dvorca najbogatije i najreprezentativnije obrađena što odgovara njenoj važnosti u odnosu na ostale fasade glavne zgrade kao i bočnih zgrada. Isto tako se i unutar pročelne fasade glavne zgrade uočavaju polja sa manje ili više obrađenim i ukrašenim površinama. Među tim poljima izdvajamo važnost centralnog rizalitnog polja koje sadrži najveću koncentraciju dekorativnih plastičnih elemenata. I na ostalim fasadama glavne zgrade postoji hijerarhija obradenosti pojedinih polja.

Nadalje, u odnosu na glavnu zgradu dvorca, na bočnim zgradama je također prisutan niži hijerarhijski princip u oblikovanju fasadnih površina koji proizlazi iz njihovog nižeg hijerarhijskog položaja u odnosu na glavnu zgradu dvorca. Taj niži hijerarhijski položaj vidljiv je i u dimenzijama i u položaju pojedinih objekata unutar cjeline kompleksa, a naročito i prije svega u funkcijama koje su u pojedinim objektima objedinjene.

C. Razvoj perivoja oko dvorca

Promatramo li odsječak katastarskog plana naselja Ludbreg iz godine 1859. možemo vidjeti da je ludbreški dvorac bio smješten unutar perivoja koji ga je okruživao sa sve četiri strane. Unutar perivoja su bile smještene i dvije bočne zgrade tako da je cijela koncepcija kompleksa simetrično postavljena. Glavnoj zgradi dvorca se prilazilo s južne strane između dviju bočnih zgrada, kroz prostor koji je također bio zasađen raslinjem. Kompleks dvorca Bathyany je smješten unutar naselja što je znatno ograničavalo prostornu raširenost samog perivoja. U kompleks se ulazilo kroz portal koji predstavlja i glavni ulaz u perivoj. Glavni portal je bio izgrađen u obliku dva zidana stuba sa stožastim kapitelima, a na portal se sa dvije strane nastavljala ograda koja je perivoj zatvarala s južne, ulazne strane. Sama ograda je bila podignuta u obliku niskog zidića od opeke sa stubovima u pravilnim razmacima između kojih su bile postavljene okomite letvice.

Zbog već spomenutog položaja plemićkog posjeda unutar naselja, perivoj se nije protezao samo oko zgrade dvorca u skladu sa simetričnom koncepcijom arhitekture, već je jedan manji dio parka bio smješten bočno od dvorca.

Cijeli parkovni prostor nije bio oblikovan na jednak način. Naime, prema M. Obad-Šćitarociju,³⁵ parkovni prostor oko ludbreškog kompleksa bio je formiran na dvojak način. Veći dio, oko dvorca, zauzimao je pejzažno oblikovan perivoj. Ovaj slobodnije oblikovan prostor okruživao je dvorac s tri strane. Imao je nepravilno raspoređene šetnice, a protezao se do rijeke Bednje. Drugi dio parka, bočno od dvorca, bio je ornamentalno oblikovan i rasprostirao se na pravokutnoj duguljastoj parceli okružen drvećem sa sve četiri strane. Vrt je imao pravilno raspoređene šetnice i parcele s ukrasnim

biljem. Ovaj dio parka danas više ne postoji, jer su na tom mjestu sagrađeni stambeni objekti. Za razliku od tog potpuno izgubljenog dijela perivoja, pejzažno oblikovan dio je prostorno sačuvan i nije okrnjen novijim gradnjama, ali unutar njegovog prostora nije sačuvana prvobitna organizacija vegetacije i staza.

Na temelju ovih, gore navedenih i utvrđenih karakteristika, perivoj ludbreškog kompleksa se uvrštava u nizinski, pejzažno-geometrijski tip. Uočene razlike pojedinih dijelova perivoja upućuju na pomisao da oni nisu nastali u istom periodu.

S obzirom na razvoj i pojavu pejzažne arhitekture na području Hrvatskog zagorja (u koje se uključuje i područje ludbreške općine) postoje očite razlike u izgledu perivoja nastalih u rasponu od 17. st. do početka 20. st.

U 17. st. nastaje na području Hrvatskog zagorja malen broj kasnorenesansno-baroknih vrtova od kojih ni jedan nije sačuvan te o njihovom izgledu možemo samo naslućivati. U 18. st. dolazi do podizanja barokno-ornamentalnih vrtova po uzoru na francuski vrtni stil. Takvi vrtovi su najčešće bili smješteni parterno ispred glavnih pročelja. Pretpostavlja se da je i ispred ludbreškog dvorca postojao takav tip vrta, okružen bočnim zgradama i ogradom s portalom. No, o stvarnom izgledu tog dijela perivoja može se samo nagađati, jer ne postoji dokumentacija koja bi dala točne podatke. Šćitaroci smatra da je bio reprezentativan i parterno oblikovan. Ornamentalni vrt, bočno od dvorca, vjerojatno isto pripada tom barokno-klasicističkom razdoblju obnove kompleksa. Ostali dio pejzažno oblikovanog perivoja vjerojatno je formiran u 19. st. kao i većina očuvanih zagorskih perivoja koji su bili oblikovani po uzoru na engleski pejzažni perivoj.³⁶

Na ovaj zaključak ne upućuje samo tip vrtno arhitekture, već i neki povijesni podaci. Naime, podatak da se 1873. godine planiralo grabište oko dvorca i zatrpali jarci koji su još sredinom 18. st. bili ispunjeni vodom ide u prilog pretpostavci da se park oko dvorca formirao tek kad je došlo do ovog izravnavanja terena, nakon čega je bilo moguće uspostaviti spomenutu pejzažnu organizaciju.

o o o o o o

Mnogi autori bavili su se povijesnim, stilskim i arhitektonskim analizama kompleksa dvorca Bathyany u Ludbregu. Prilikom određivanja njegove stilske pripadnosti mnogi od njih su se složili da dvorac pripada prijelaznom barokno-klasicističkom razdoblju iako je oblikovan sredinom 18. st.

U potrazi za autorom barokne pregradnje ludbreškog dvorca prof. Marija Mirković iznosi pretpostavku da bi to svakako mogao biti jedan od najkvalitetnijih graditelja tog razdoblja, gradački majstor Joseph Hueber.³⁷ Ona dolazi do te pretpostavke ne samo na temelju pronađenog ugovora sklopljenog između Josepha Huebera i Sigismunda Bathyanya, već i uz pomoć komparativnog materi-

jala uočivši srodnost ludbreškog primjera s nekim drugim radovima spomenutog graditelja izvedenim četrdesetih i pedesetih godina 18. st. Osim toga, poziva se i na drugu komparativnu građu koja omogućuje da se kompleks dvorca Batthyany pravilno smjesti u stilske tokove onog vremena. Zbog toga se M. Mirković osvrće na građu koju je iznio N. Šumi.³⁸ Ona navodi, uspoređujući spomenuti komparativni materijal, da je fasadna šema primijenjena na ludbreškom dvorcu isto tako česta pojava na mnogim slovenskim palačama četrdesetih godina 18. st.

BILJEŠKE:

1. Svi izvori navedeni su u Monografiji Ludbreg.
2. Pravokutnog tlocrta sa ugaonim kulama i okružen opkopom s vodom i pokretnim mostom preko njega.
3. Analiza zatečenog stanja izvršena je uz pomoć nacrtu u vlasništvu Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu. Nacrt je izradio Zavod za arhitekturu AF u Zagrebu 1984. godine, u omjeru 1:50, tehnikom tuša na pauzu. Za ovu svrhu nacrti su dobijeni iz mikrofilmske dokumentacije Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture.
4. Pročetno krilo = 34,42 m, začelno krilo = 33,94 m, lijevo bočno krilo = 35,20 m, desno bočno krilo = 35,40 m.
5. Prizemlje = 4,33 m, prvi kat = 4,30 m, drugi kat = 3,22 m, treći kat = 2,91 m.
6. Mirković, Marija. Barokna obnova ludbreškog kraja, Graditeljstvo. U: Monografija Ludbreg. Ludbreg: Narodno sveučilište Ludbreg, 1983, str. 156. — U dokumentaciji iz 18. st. o Izgradnji baroknog dvorca spominje se prizemna dvorana zapadne zgrade tzv. "Sallaterain" koja se 1762. godine ukrašava zidnim slikama.
7. Na mjestu gdje su nekad bila vrata koja su povezivala te prostorije danas se nalazi plitka niša. Ona je nastala naknadnim zazidavanjem prolaza s vratima, a do sličnih situacija ćemo nailaziti u toku analize ostalog prostora zgrade.
8. Prva prostorija koja je povezana s hodnikom ima bačvasti svod sa svodnim jedrima, a druga manja u koju se ulazi iz prethodne sobe nadsvođena je češkom kapom.
9. Prostorija zauzima cijelu širinu krila ne ostavljajući prostor za hodnik koji teče duž dvorišnih strana. Prostorija ima prozorske otvore i na vanjskoj i na dvorišnoj fasadi.
10. Vrata kojima su bile spojene su naknadno zazidana tako da je na njihovom mjestu ostala niša.
11. Dvije manje i uže prostorije imaju zajednički svod kojeg presjeka pregradni zid između tih dviju prostorija.
12. Većina prozorskih otvora je naknadno zazidana čime su se dobili slijepi prozori. To dakako govori da oni nisu identični po vremenu nastanka sa slijepim prozorima na vanjskoj fasadi.
13. Od četiri prozorska otvora, dva koja se nalaze desno od vratiju su slijepa, nastala naknadnom pregradnjom.
14. Sa svake strane lučnog prolaza se nalazi po jedan prozorski otvor, ali su oba zazidana.
15. Danas se na mjestu tog lučnog prolaza nalazi manji četvrtasti otvor za vrata. Iz strukture i debljine zida na tom mjesto lako je zaključiti da je lučni prolaz naknadno zazidan.
16. Prozorski otvori tog dijela hodnika su također slijepi odn. naknadno pregrađeni. Smješteni su lijevo od vrata koja vode u dvorište.
17. Pretpostavljam da su debeli zidovi koji okružuju svetište ostaci "starog četverougaoanog tornja" koji se spominje u dokumentaciji i povijesnim izvorima, a može se vidjeti i na grafici J. V. Kaupertza iz 18. st. koja je objavljena u Monografiji Ludbreg na str. 154.
18. Prozorski otvori su ukomponirani u iluzionistički naslikanu triforu.
19. Na mjestu niše koja se nalazi na lijevom bočnom zidu svetišta vjerojatno su bila vrata koja su povezivala svetište s hodnikom lijevog bočnog krila, a preko njega s ostalim prostorom dvorca. I ta vrata su izgleda bila naknadno zazidana.
20. "Velika dvorana" se nalazi iznad broda kapelice, na prvom katu, no, o njoj će još kasnije biti govora.
21. Mirković, Marija. o. c. str. 168-172.
22. Misli se na one komunikacije koje su zazidane (kao što su bila vrata u svetištu) i one koje su ostale netaknute.
23. Danas veći dio začelnog krila zauzima jedna velika dvorana koju s hodnikom povezuju troja vrata. Postojanje većeg broja tih vratiju upućuje na zaključak da je na mjestu te velike dvorane bilo nekoliko manjih prostorija (a najvjerojatnije četiri njih) koje su imale tiaz na hodnik, osim ugaone, a i međusobno su vjerojatno bile povezane vratima. Po svemu sudeći da su za potrebe tvornice koja se smjestila u zgradi pregradni zidovi bili porušeni kako bi se dobila prostorija većih dimenzija. Na slične primjere ćemo naići i na ostalim etažama čiji opis slijedi.
24. I ova dvorana je nastala naknadnim rušenjem pregradnih zidova.

te kaže: "N. Šumi ističe da i slovenske palače četrdesetih godina 18. st. karakterizira fasadna šema koja se osniva na jednostavnoj pilastarskoj povezanosti etaža nad rustificiranim prizemljem. Posebno je naglašen u početku samo portala kod kojeg pilastri nose gornju ukrasnu gredu." To znači da primjer fasadne obrade ludbreškog dvorca nije usamljen slučaj u to doba, iako odudara od kasnobaroknih i rokoko fasada dvoraca, palača i kurija sjeverozapadne Hrvatske.

25. Dvorana je nastala naknadnim rušenjem pregradnih zidova, na što upućuje postojanje većeg broja vratiju kao veza s hodnikom.
26. Veći broj vratiju prema hodniku putokaz je da se radi o istom slučaju kao i sa tri prethodna primjera.
27. I u ovom slučaju su pregradni zidovi porušeni.
28. Zidovi ove prostorije jednake su debljine kao i zidovi koji omeđuju svetište.
29. Na arhitektonskoj snimci presjeka F-F, vidljivo je da su prozorski otvori prvog kata najviši, no i oni međusobno variraju u veličinama koje se kreću u rasponu od 255-261 cm. Po visini zatim slijede prozorski otvori prizemlja s veličinama u rasponu od 187-193 cm. Prozorski otvori drugog kata su već ujednačeni po visini koja ipak varira u rasponu od 175-176 cm. Najniži, ali najujednačeniji po visini su prozorski otvori trećeg kata s 130 cm visine.
30. Razmak između prozorskih otvora na pročelnom krilu varira od 185-212 cm. Na začelnom krilu razmak varira od 122-289 cm.
31. Linija ovog vijenca s krovciem je zapravo linija završnog vijenca zgrade dvorca u njegovoj prethodnoj fazi prije dograđivanja trećeg kata koji je zamijenio mansardni krov. A to prethodno stanje s mansardnim krovom je vidljivo i na već spomenutoj grafici J. V. Kaupertza iz 18. st. (vidi: Monografija Ludbreg, str. 154). Isti podatak je iznesen i u tekstu M. Mirković o baroknom graditeljstvu ludbreškog kraja u spomenutoj monografiji.
32. Centralni udvojeni prozorski otvor ima jednu nešto širu prozorsku nadstrešnicu koja se po dimenzijama razlikuje od nadstrešnica iznad ostalih prozorskih otvora.
33. Motiv identičan ovom motivu balustrade se javlja na zidu glavnog stepeništa.
34. Na ovom mjestu je opisano stanje kakvo sam zatekla nakon osnove fasada, te nisam bila u dodatni opis stanja prije obnove za koji bi mi bila potrebna dodatna dokumentacija na koju nisam naišla u toku rada. Osim toga se na ovom mjestu i nisam mislila detaljnije pozabaviti arhitekturu bočnih zgrada, već sam ih koristila samo utoliko koliko je potrebno da se bolje jedna opća slika o izgledu kompleksa dvorca Batthyany kojem i ove dvije zgrade pripadaju.
35. Obad-Šćitaroci, Mladen. Prerijev i dvorci Hrvatskog zagorja. Zagreb: Školska knjiga, 1989, str. 84-85.
36. Obad-Šćitaroci, Mladen. o. c. str. 10-12.
37. O poslu na kojem je bio angažiran gradački graditelj Joseph Hueber govori ugovor pronađen u Burgenländisches Landesarchiv (BLA) (Fam. arch. Bath. B/V Kontrakte No. 4) u Zelfzornom.
38. Mirković, Marija. o. c. str. 158. — Autorica se služi podacima iznesenim u djelu: Šumi, N. Baročna arhitektura, Ljubljana 1969, str. XLVIII.

LITERATURA:

1. Monografija Ludbreg. Ludbreg: Narodno sveučilište Ludbreg, 1983.
2. Kaj, časopis za kulturu i prosvjetu. God. III, br. 3-4, Zagreb, 1970.
3. Horvat, Anđela. Barok u kontinentalnoj Hrvatskoj. U: Barok u Hrvatskoj. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982, str. 3-381.
4. Durić, T. — Feletar, D. Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske. Varaždin: NIPRO Varaždin, 1981.
5. Horvat, Anđela. O baroku u srednjoj Podravini. U: Podravski zbornik 1977. Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1977, str. 203-226.
6. Winter, Marija. Ludbreški grad i njegovi gospodari. U: Podravski zbornik 1980. Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1980, str. 357-369.
7. Obad-Šćitaroci, Mladen. Prerijev i dvorci Hrvatskog zagorja. Zagreb: Školska knjiga, 1989.
8. Baumgart, Fritz. Mali leksikon arhitekture. Beograd: IZ Jugoslavija, 1979.
9. Enciklopedija likovnih umjetnosti. Sv. I, II, III, IV. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 1959.
10. Likovna enciklopedija Jugoslavije. Sv. I. Zagreb: J LZ "Miroslav Krleža", 1984.
11. Likovna enciklopedija Jugoslavije. Sv. II. Zagreb: J LZ "Miroslav Krleža", 1987.